

Spis treści

1	Wstęp	7
2	Zderzenia ciężkich jonów	11
2.1	Fundamentalne składniki materii	11
2.2	Wielki Wybuch	14
2.3	Badania diagramu fazowego materii jądrowej	16
2.4	Zderzenia ciężkich jonów przy relatywistycznych energiach	26
2.5	Program Beam Energy Scan	32
3	Droga rozwoju femtoskopii korelacyjnej	35
3.1	HBT - prekursor i inspiracja	35
3.2	Pierwsze obserwacje	36
3.2.1	GGLP - pierwsze obserwacje	36
3.2.2	Pierwsze polskie obserwacje: Kraków i Warszawa	36
3.3	Podstawy teoretyczne	39
3.3.1	Interferometria pionów i statystyka kwantowa bozonów	39
3.3.2	Korelacje protonów i oddziaływanie w stanie końcowym	41
3.3.3	Kompletny opis teoretyczny korelacji femtoskopowych	42
3.4	Pierwsze rezultaty eksperymentalne	45
3.4.1	Korelacje (π^0, π^0)	48
3.4.2	Korelacje (n, n)	48
3.4.3	Geometryczna interpretacja rezultatów femtoskopowych	49
3.5	Nowe oblicza femtoskopii	52
3.5.1	Korelacje nukleonów i produkcja deuteronu - „dwie strony tego samego medalu”	52
3.5.2	Korelacje cząstek nieidentycznych i asymetria emisji	53
3.5.2.1	Interpretacja wyników korelacji cząstek nieidentycznych	56
3.5.3	„Imaging of sources” - obrazowanie femtoskopowe	58
3.5.4	Dynamika ekspandujących źródeł i „length of homogeneity”	59
3.5.4.1	„Length of homogeneity”	62

3.5.4.2	„RHIC HBT puzzle”	63
3.5.5	Korelacje dwubarionowe	68
3.5.5.1	Femtoskopia protonów	68
3.5.5.2	Femtoskopia innych systemów barionowych	76
3.6	Ku najwyższym energiom	79
3.6.1	RHIC	79
3.6.2	LHC (CERN)	87
3.7	Eksploatacja diagramu fazowego - skan energii i mas	95
3.7.1	„Beam Energy Scan” (BES) eksperymentu STAR	96
3.7.1.1	Zależność od systemu	99
3.7.1.2	Zależność od energii zderzenia	101
3.7.1.3	Zależność od centralności zderzenia	101
3.7.2	„Fixed target” nowy program eksperymentu STAR	103
3.7.3	Mapa mas i energii (<i>energy-volume mapping</i>) w eksperymencie NA61	103
3.7.4	Przyszłe eksperymenty: NICA/MPD, FAIR/CBM	103
3.8	Femtoskopia w środowisku fizyki i fizyków ciężkich jonów	106
4	Formalizm opisu korelacji femtoskopowych	111
4.1	Efekty korelacyjne w różnych układach dwucząstkowych	111
4.1.1	Pary nieoddziałujących identycznych bozonów, np. (π^+, π^+)	112
4.1.2	Pary nieoddziałujących fermionów identycznych, np. (p, p) lub (n, n)	113
4.1.3	Przypadek cząstek spolaryzowanych	114
4.1.4	Pary nieidentycznych oddziałujących barionów, np. (n, p)	114
4.1.5	Pary oddziałujących cząstek identycznych	115
4.1.6	Rola efektów kulombowskich	116
4.1.7	Wagi Lednickiego	117
4.1.8	Założenia przyjęte w opisie korelacji	119
4.1.9	„Bowler-Sinyukov Coulomb correction”	119
4.2	Parametryzacja funkcji korelacyjnych	122
4.2.1	Parametryzacja Kopyłowa-Podgoreckiego	122
4.2.2	Parametryzacja gaussowska	123
4.2.3	Układy odniesienia dla opisu korelacji femtoskopowych	125
4.2.3.1	LCMS	125
4.2.3.2	PRF	125
4.2.3.3	CMS	126
4.2.3.4	Parametryzacja funkcji emisji źródła oraz promieni femtoskopowych	126

4.2.3.5	Interpretacja wartości promieni femtoskopowych . . .	128
4.2.4	Alternatywne sformułowania trójwymiarowej funkcji korelacyjnej	129
4.2.4.1	Sferyczne funkcje harmoniczne (<i>spherical harmonics</i>)	129
4.2.4.2	Analiza zależności azymutalnych (asHBT)	131
4.3	Metoda obrazowania źródeł „Imaging of sources”	139
5	Eksperymenty zderzeń ciężkich jonów	143
5.1	Relativistic Heavy Ion Collider i eksperyment STAR	143
5.1.1	Time Projection Chamber	145
5.1.2	Time of Flight	148
5.1.3	Heavy Flavor Tracker	152
5.1.4	Pozostałe komponenty detektorów	154
5.1.5	Niepewności związane z pomiarem wielkości kinematycznych cząstek	155
5.2	Large Hadron Collider i eksperyment ALICE	156
5.3	Super Proton Synchrotron i eksperyment NA49 i NA61/SHINE . . .	157
5.4	Przyszłość fizyki zderzeń ciężkich jonów: FAIR i NICA	158
5.4.1	FAIR	158
5.4.2	NICA	160
6	Procedury analizy danych doświadczalnych	163
6.1	Eksperymentalna funkcja korelacyjna	163
6.2	Kryteria selekcji danych do analizy	163
6.2.1	Wybór zderzenia	164
6.2.1.1	Lokalizacja zderzenia w detektorze w odniesieniu do jego odległości od osi wiązki	164
6.2.1.2	Lokalizacja zderzenia w detektorze w odniesieniu do jego odległości od środka detektora	164
6.2.1.3	Przedział centralności zderzenia	165
6.2.2	Wybór śladu cząstki	168
6.2.2.1	Wykorzystanie informacji z detektora TPC	168
6.2.2.2	Wykorzystanie informacji z detektora TOF	169
6.2.3	Wybór pary cząstek	170
6.3	Korekcje funkcji korelacyjnej	173
6.3.1	Tło funkcji korelacyjnej	174
6.3.1.1	Normalizacja funkcji korelacyjnej w przypadku braku efektów niefemtoskopowych	174

6.3.1.2	Normalizacja funkcji korelacyjnej przy występowania efektów niefemtoskopowych w przypadku cząstek nieidentycznych	175
6.3.1.3	Normalizacja w przypadku zderzeń hadronów	179
6.3.1.4	Normalizacja w pozostałych przypadkach	184
6.3.2	Prawdopodobieństwo poprawnej identyfikacji cząstek	187
6.3.3	Rozdzielczość pędu	188
6.4	Efekty niefemtoskopowe	192
6.4.1	Korelacje wynikające z praw zachowania	192
6.4.2	Rola rezonansów w korelacjach femtoskopowych	193
6.4.3	Wpływ oddziaływania kulombowskiego pochodzącego od zderzanych jąder	197
6.4.4	Dzety	200
6.4.5	Korelacje szczytkowe	200
6.5	Formalizm korelacji rezydualnych	200
7	Femtoskopia w modelach teoretycznych	207
7.1	UrQMD	210
7.1.1	Korelacje femtoskopowe układów $\pi - K$	212
7.1.2	Korelacje femtoskopowe protonów i antyprotonów	212
7.2	THERMINATOR	216
7.2.1	Korelacje femtoskopowe naładowanych kaonów	219
7.2.2	Adaptacja generatora w ramach programu BES	220
7.3	EPOS	227
7.3.1	Rozkłady p_T dla identyfikowalnych hadronów naładowanych	230
7.3.2	Femtoskopowe pomiary naładowanych mezonów π	230
7.3.3	Femtoskopowe korelacje cząstek nieidentycznych ($\pi - K$)	234
8	Podsumowanie, wnioski i perspektywy rozwoju	239